

КАРТА
СВІТУ

АЛАЙ

КОЛИ КУРЯВА СПАДЕ

РОМАН

Харків
«Фоліо»
2016

Розділ I

1. ДИКІ ДРОЗДИ

То був сніговий ранок, я ще залишався в ліжку й слухав, як за вікном надворі перегукуються дрозди.

Мати саме робила ванночку для рук у мідній мисці: вона вмочувала свої білі й довгі пальці в тепле молоко й важко дихала, ніби догляд за руками — це була надзвичайно важка справа. Коли вона постукала нігтями по краю миски, це вийшло в неї дуже голосно й по кімнаті пішла луна, а на поверхні збуреного таким чином молока виникли щільні брижі.

Після цього вона покликала Санг'є Дролма¹.

Служанка на ім'я Санг'є Дролма відгукнулась і увійшла з іще однією мискою. В ній було молоко, яке вона поставила на підлогу. Мати дуже лагідно покликала:

— Ходи сюди, песику!

З-під шафи, підскавучуючи, вилізло цуценя², яке спочатку покачалося по землі, помахало хвостом до господарки й тільки потім занурило голову в мідну миску. Однак при цьому воно ледь не зачлинулося молоком і йому на певний час забило подих. Дружина туси³ полюбляла слухати цей звук — як свідчення того, що часточка її прихильності захоплює когось до нестями. Слухаючи, як собаці

¹ Санг'є Дролма (*тиб.*), або просвітлена Тара (*скр.*), ім'я в перекладі на тибетську головного жіночого персонажа тибетського буддійського пантеону; ім'я Дролма — поширене в Тибеті жіноче ім'я, походить від Санг'є Дролма, також ім'я богині — перекладається як Рятівниця чи Спасителька.

² Йдеться про сторожового собаку — мастифа, яких тибетці поїли підігрітим молоком для отримання особливого бархатистого «тембру» голосу.

³ Титул землевласника туси, введений у Східному Кхамі (нині у складі чотирьох провінцій КНР) адміністрацією Цін (1642—1911), внаслідок чого місцеві князі й вожді племен отримали цей титул і печатку, зберігаючи свою владу і свій адміністративний апарат. Титул туси був спадковий, але спадкоємця мав затверджувати імператор.

забиває подих, коли він п'є молоко, вона мила руки в чистій воді. І при цьому наказувала служниці Дролмі піти поглянути на мене — чи прокинувся її син, чи ще ні. Учора в мене був невеликий жар, тож мати спала в моїй кімнаті. Я вигукнув:

— Я прокинувся, амо¹!

Тоді вона підійшла до мого ліжка, поклала мокру руку мені на чоло й промовила:

— Жару вже немає.

Сказавши так, вона покинула мене й далі переймалася своїми білосніжними руками, на яких уже, правда, неможливо було приховати слідів старості. Вона робила так завжди після того, як умивалась і зачісувалась. Тепер вона саме виконала ці процедури, тож, дивлячись на свої руки, сліди старості на яких ставали щодня помітнішими, чекала на звук, який мав би засвідчити, що служниця вилила вниз воду. Це очікування завжди мало присмак тривоги. Коли вода виливалась із розташованої вгорі миски й падала на кам'яні плити внизу, звук, із яким вона розбризувалась, викликав мимовільну судому по її тілу. І дійсно, коли вода падала з четвертого поверху, здавалося, ніби щось розбивається на друзки. Від цього ставало моторошно.

Однак сьогодні глибокий шар снігу поглинув той звук.

Проте в момент, коли він мав почутись, тіло матері все ж злегка здригнулось. Я почув, як чарівні вуста служниці Дролми стиха щебетують: і навіть так хвилюватися, господиня ж не сама це робить?

Я спитав у Дролми:

— Це ти про що?

— От незграба! Що вона говорить? — спитала мати.

— Вона говорить, що в неї болить живіт, — відповів я.

— У тебе справді болить живіт? — спитала мати в Дролми.

— Вже перестав боліти, — відповів за неї я.

Мати відкрила олив'яну банку, простягнула в середину один маленький пальчик і дістала трохи лою та натерла ним тильну сторону долоні, потім простягнула інший маленький пальчик, дістала ще трохи лою і розтерла його на тильній стороні іншої долоні. Кімнату відразу ж заповнив їдкий запах. Цей засіб для догляду за шкірою було зроблено з лою бабака й свинячого мила з домішками таємничих індійських пахощів, подарованих монастирем. Дружина туси, тобто моя матір, уміла напустити на себе гидливого виразу. І напустивши його, вона сказала:

¹ Ама (тиб.) — мама, матінка.

— Ну й смердить від цього!

Санг'є Дролма піднесла їй вишукану скриньку, у якій лежали яшмовий браслет на ліву руку дружини туси й браслет із слонової кістки — на її праву руку. Пані вдягла браслети, обкрутила їх навколо зап'ястка й сказала:

— Я знову схудла.

— Так, — підтвердила служниця.

— Хіба ж ти можеш сказати щось інше? — спитала мати.

— Так, пані.

Я думав, що дружина туси, як і всі решта, дасть їй принагідно ляпаса, однак вона цього не зробила. Проте обличчя служниці все ж залилося червоним від страху. А дружина туси пішла вниз снідати. Дролма залишилася струнко стояти біля мого ліжка, краєм вуха дослухаючись до кроків пані, поки та, сходинка за сходинкою, йшла вниз. Після цього вона простягнула руку під ковдру і люто вщипнула мене, питаючи:

— Коли це я казала, що в мене болить живіт? Коли це в мене болів живіт?

— У тебе не болить живіт, я тільки хотів, щоб наступного разу ти гучніше виплескувала воду, — відповів я.

Ці слова подіяли, я надув щоки, і їй нічого не залишалось, як смачно поцілувати мене. А поцілувавши, вона сказала, що не наважиться сказати про це господині. Обидві мої руки потяглися їй за пазуху, і відразу ж у моїх долонях опинилися її груди, мов двоє зайчених вдарились на бігу в людину. Щось у середині мого тіла чи в середині мого мозку глибоко й гаряче здригнулось. Дролма вирвалася із моїх рук, все ще повторюючи:

— Я не наважуся сказати про це господині!

Цього ранку я вперше відчув радісне тріпотіння серця, пов'язане з жіночим тілом.

— От дурило! — вилаялась Санг'є Дролма.

Я потер закислі очі й запитав:

— Дійсно, а хто, врешті решт, цей... дурило?

— Дурило є дурило!

Сказавши так, вона не стала одягати мене, а пішла собі, залишивши на моїй руці червону пляму, мов туди дзьобнув птах. Проте біль, який вона залишила мені, був незнайомим і збуджуючим.

Яким же яскравим було світло за вікном, що відбивалося від снігу! Цуценята домашніх рабів із радісним гавкотом наздоганяли дроздів.

А я все ще залишався на ліжку — під ковдрою з медвежого хутра й на купі шовку, краєм вуха дослухаючись до кроків служниці, поки вона йшла по довгій галереї нашого поверху. Видно, вона й справді не хотіла повертатись, щоб прислужувати мені. Тоді я відкинув ногою ковдру й заволав.

У землях, що підпорядковувались туси Мерці, не було жодної людини, яка б не знала, що його син від другої жінки — дурень.

Тим дурнем був я.

Крім моєї рідної матері, всім іншим людям я подобаюсь у своєму нинішньому стані. Якби я був розумником, то, хто знає, можливо, давно б уже відправився до Жовтого джерела¹ й не сидів би тут, ганяючи дурні мрії в голові перед чашкою чаю. Перша дружина туси померла від хвороби, а мою матір купив і подарував туси торговець хутром та ліками. Туси набув мене, коли був п'яний, тож мені тепер залишається тільки погодитись бути дурнем.

Попри це, мене всі знали в околицях на сотні лі², і це тільки тому, що доля зробила мене сином туси. Якщо не вірите, спробуйте бути нехай і найрозумнішим сином домашнього раба або простолюдина, і подивитесь, чи хтось про вас колись дізнається.

Отже, я — дурень.

Але мій батько — туси, якому імператор дарував право керувати кількома десятками тисяч людей.

Тому якщо служниця не приходить допомагати мені вдягатись, я можу волати на все горло. Коли мій служник підійшов із запізненням на півкроку, я тільки простягнув ногу — і шовкова ковдра водою стекла на підлогу. Як легко вдається текти шовкові — цьому матеріалу з китайських земель, розташованих за нашим скупченням гір³! Я з дитинства не міг зрозуміти, чому китайські землі є джерелом таких необхідних нам шовку, чайного листя й солі, а також джерелом родової влади наших тутешніх туси. Хтось сказав мені, що це — через погодні умови. «О, то це через погоду?» — перепитав я, однак про себе подумав, що, напевне, так воно і є. Але не тільки через це. Чому ж тоді погодні умови не перетворюють мене на іншу річ? Наскільки я знаю, в усіх місцях є свої погодні умови. Може підняти туман чи повіяти вітер. Якщо вітер буде гарячим, сніг перетвориться на дощ,

¹ Місце перебування душ померлих у китайській міфології.

² Лі (кит.) — китайська міра довжини, 1 лі = 0,33 м.

³ Сіно-Тибетські гори (Сичуанські Альпи) у Китаї, слугують західним кордоном Сичуанської котловини, обмежують зі Сходу Тибетське нагір'я, розподілені глибокими (до 3000 м) ущелинами річок Меконг, Салуїн, Янцзи.

а якщо холодним — дощ, навпаки, перетвориться на сніг. Погодні умови змушують усі речі змінюватись, однак якщо, витріщивши очі, спостерігати, як одна річ перетворюється на іншу, тільки мимоволі почнеш кліпати очима, і в ту мить усе знову повернеться до свого попереднього вигляду. Але, знову ж таки, чи може хтось ніколи не кліпати очима? Це як під час жертвоприношення — поза клубами запашного диму на золотих обличчях божеств, що насолоджуються пахощами, можуть розкриватися червоні губи, і божества починають чи то сміятись, чи то плакати, але коли перед храмом пролунає гучний удар барабану й налякає людей до трепету, тільки зморгнеш оком, і будь-який вираз зникне з облич божеств, ніби вони знову пішли в ті урочисті світи, де немає ні радості, ні суму.

Цього дня вранці пройшов сніг — перший з початку весни. Тільки весняний сніг може бути таким мокрим і щільним, що його не здуває вітер відразу, як тільки він випав. І тільки весняний сніг може встелити землю таким глибоким шаром і зібрати до купи все проміння з усього світу.

І от це сонячне сяйво з усього світу зібралось на шовку перед моїм ліжком. Я навіть почав переживати, що шовк витече звідси разом зі світлом. І тоді в моєму серці несподівано зринув сум розлуки. Мерехтливе проміння, мов шилом, прохромило моє серце, і я на весь голос заревів. Почувши плач, моя молочна мати Дечен Меток, перечіпаючись, вбігла знадвору. Вона була ще зовсім не старою, однак любила прибрати образу літньої людини. Вона стала моєю годувальницею відразу після того, як народила свою першу дитину, оскільки ця її дитина невдовзі померла. Мені на той час було вже три місяці, і моя мати з нетерпінням очікувала, коли я почну усвідомлювати, що прийшов у цей світ.

Протягом першого місяця я вперто не посміхався.

Протягом другого місяця ніхто не міг змусити мої очі реагувати на виклики.

Батько-туси одного разу сказав своєму синові так, як він звичайно роздавав накази:

— Посміхнись до мене разок!

Оскільки реакції не було, лагідна інтонація змінилась майже на лють, коли він повторив:

— Посміхнись до мене! Посміхнись, чуєш?

Виглядав він при цьому і справді смішно, тож я скривив губи, і з кутика мого рота впала краплина слини. Мати відвернулась, згадав-